

Ганна Сирова, Олена Шаповал,
Свєгенія Грабовецька, Людмила Шаповал,
Світлана Наконечна, Наталія Вакуленко
(Харків)

ФОРМУВАННЯ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИКЛАДАЧІВ КАФЕДР МЕДИЧНОГО ПРОФІЛЮ

Основним при формуванні змісту й організації підготовки викладачів ВУЗів є урахування сучасних вимог до особистості і діяльності педагога системи вищої школи [1; 2]. Більшість науковців відзначають, що важливою умовою успішності педагогічної діяльності викладачів вищих учбових закладів є високий рівень їх професійної компетентності [3, с. 30, с. 45; 4, с. 22]. У формуванні та підвищенні рівня цього структурного компоненту особистості фахівця значну роль відіграють психолого-педагогічні знання та усвідомлення педагогами їх ролі у міжособистісній взаємодії [5, с. 49; 6, с. 17; 7, с. 47].

Пошук шляхів удосконалення професійної компетентності викладачів вищих навчальних закладів потребує аналізу результатів досліджень науковців і практичних працівників. У психолого-педагогічній літературі цей напрямок досліджень репрезентовано широким колом науковців (Л.М. Карамушка, І.В. Козич, Ю.О. Костюшко, І.Л. Рудзевич, К.І. Загітова та ін.).

У цьому контексті особливого значення набувають дослідження з проблем формування у педагогів ВУЗів знань та навичок з питань вирішення та попередження педагогічних конфліктів [8, с. 15, с. 28, с. 43; 9, с. 47].

Професійна компетентність – це характеристика, що обумовлює здатність і готовність виконувати педагогічні функції відповідно до прийнятих в соціумі норм, стандартів, вимог [4, с. 10]. Комунікативна компетентність є частиною професійно-педагогічної компетентності. Особливе місце в структурі комунікативної компетентності займає конфліктологічна компетентність [10, с. 76; 5, с. 49]. Конфліктологічна компетентність є однією із необхідних складових професійної компетентності педагога вищого навчального закладу [9, с. 46; 11, с. 13].

Варто зазначити, що в обов'язковому мінімумі змісту педагогічної підготовки викладачів кафедр медичного профілю проблемі формування конфліктологічної компетентності приділяється недостатньо уваги.

Матеріали та методи. У зв'язку з вище висловленим був визначений **об'єкт дослідження** – процес педагогічної діяльності викладачів кафедр медичного профілю.

Предмет дослідження – формування конфліктологічної компетентності у викладачів кафедр медичного профілю.

Мета дослідження полягала в тому, щоб теоретично обґрунтувати та запропонувати способи формування конфліктологічної компетентності у викладачів кафедр медичного профілю, а також експериментально перевірити ефективність їх застосування .

Методи дослідження: теоретичний аналіз психолого-педагогічної наукової літератури, систематизація та узагальнення отриманої інформації, методи спостереження, бесіди, тестування, психолого-педагогічний експеримент (констатуючий та формуючий), тренінгові методики, математично – статистичні методи обробки отриманих даних.

База дослідження. Науково-дослідною роботою було охоплено 46 викладачів Харківського медичного національного університету та медичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Формування конфліктологічної компетентності викладачів кафедр медичного профілю (проведення педагогічного експерименту).

У психолого-педагогічних літературних джерелах виокремлюються основні компоненти конфліктологічної компетентності педагога вищого навчального закладу, існують також критерії сформованості конфліктологічної компетентності. Формування конфліктологічної компетентності розуміється як перехід конфліктологічної компетентності від нижчих рівнів до вищих [10, с. 78; 5, с. 52; 6, с. 14].

Діагностичний комплекс було спрямовано на виявлення рівнів реалізації окремих компонентів конфліктологічної компетентності викладачів кафедр медичного напрямку: змістового, мотиваційно-діяльнісного, особистісного, комунікативного, конструктивного [10, с. 80; 5, с. 54].

У експерименті брали участь дві групи, що склалися з викладачів кафедри загальної та клінічної патології медичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна та кафедри медичної та біоорганічної хімії Харківського національного медичного університету.

Експериментальна група (далі ЕГ) складалася з 24 осіб, контрольна група (далі КГ) – з 22 осіб. Перед початком проведення дослідження була проведена перевірка однорідності КГ і ЕГ, що брали участь в констатуючому і формуючому експериментах (застосовано двосторонній критерій Вільсона – Манна – Уїтні).

Експериментальна частина дослідження була поділена на три етапи.

На першому етапі у ході констатуючого експерименту представникам обох груп було запропоновано тестування для визначення вихідного рівня сформованості конфліктологічної компетентності.

У процесі формування конфліктологічної компетентності викладачів кафедр медичного профілю були застосовані наступні тестові діагностичні методики:

1. Для оцінки мотиваційно-діяльничого компоненту конфліктологічної компетентності – діагностичний тест Н. Гришиної «Оцінка схильності особистості до конфліктної поведінки» (адаптований варіант методики Ложкіна Г.В. та Пов'якель Н.І.).

2. Для оцінки комунікативного компоненту конфліктологічної компетентності – адаптований варіант тесту М. Снайдера «Оцінка комунікативного контролю в спілкуванні».

3. Для оцінки конструктивного компоненту конфліктологічної компетентності – адаптований варіант методики Ложкіна Г.В. та Пов'якель Н.І. «Оцінка готовності до переговорів і розв'язання конфліктів».

4. Для оцінки особистісного компоненту конфліктологічної компетентності – діагностичний тест В.В. Бойко щодо рівню розвитку емпатії (адаптований варіант І.М. Юсупова).

На наступному етапі в ЕГ з метою підвищення рівня конфліктологічної компетентності були проведені теоретичні та практичні заняття у формі тренінгу для розвитку професійно важливих якостей викладачів кафедр медичного профілю.

У КГ план навчання містив тільки теоретичну підготовку з удосконалення конфліктологічної компетентності.

Тренінг «Подолання конфліктогенів спілкування» базується на розробленому Х. Корнеліусом і Ш. Фейром [11, с. 58] наборі типових конфліктогенів спілкування з прикладами та застосуванні психологічних перетворень конфліктогенів.

Інструментарій „майстра ефективної комунікації” є професійним тренінгом, який спрямований на формування професійних дій та одночасно може бути застосованим для формування комплексу комунікативних вмінь, пов'язаних зі спілкуванням у педагогічній діяльності. За основу моделі тренінгу було взято тренінг, розроблений Є.Л. Мерзляковою [3, с. 35].

На третьому етапі експериментального дослідження було проведено тестування, фіксація кінцевих результатів та порівняння з початковими даними.

Результати дослідження.

В ЕГ на початку експерименту 84% осіб мали інтуїтивний рівень сформованості конфліктологічної компетентності. Після проведення експерименту їх кількість зменшилась до 3%. Помітно збільшилася кількість осіб, що мають репродуктивний рівень сформованості конфліктологічної компетентності – 19% (до експерименту – 13%).

До експерименту 2% осіб мали творчо-репродуктивний рівень сформованості конфліктологічної компетентності, після експерименту цей показник склав 47%.

Творчий рівень сформованості конфліктологічної компетентності після експерименту виявили у 31% осіб (до експерименту цей показник склав 1%).

У КГ рівень сформованості конфліктологічної компетентності суттєво не змінився (у більшості осіб залишився репродуктивний рівень).

Висновки.

1. Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження демонструє, що сучасні завдання підготовки науково-педагогічного працівника ВУЗу вимагають формування у викладачів високого рівню професійної майстерності та здібностей до міжособистісної взаємодії (зокрема, конфліктологічної компетентності).

Однак під час підготовки викладачів кафедр медичного профілю проблемі формування конфліктологічної компетентності приділяється недостатньо уваги.

2. Визначено, що попередження чи конструктивне вирішення конфліктних ситуацій в педагогічній діяльності може бути здійснено за умови високого рівня конфліктологічної компетентності викладачів.

3. Доведено, що впровадження в професійну діяльність викладачів кафедр медичного профілю тренінгових методик сприяє підвищенню рівня конфліктологічної компетентності педагогів.

4. Експериментально перевірено ефективність і доцільність впровадження методик формування конфліктологічної компетентності викладачів у педагогічний процес кафедр медичного профілю. Матеріали дослідження можуть бути використані також в професійній діяльності інших гуманітарних та технічних вищих навчальних закладів.

Література:

1. Закон України "Про вищу освіту" (2002).
2. Національна доктрина розвитку освіти (2002).
3. Мерзлякова Е.Л. Чему і як учить учителів. Тренінг ефективного педагогічного об'єднання / Мерзлякова Е.Л. – СПб.: Реч, 2007. – 296 с.
4. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І.А. Зязюна. – К.: СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
5. Козич І.В. Формування конфліктологічної компетентності майбутнього викладача вищої школи / Козич І.В. // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук. ст. Педагогічні науки. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. – С. 49-55.
6. Костюшко Ю.О. Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до міжособистісної взаємодії в ситуації конфлікту: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Житомир, держ. ун-т ім. І. Франка / Ю.О. Костюшко. – Житомир, 2005. – 20 с.
7. Рудзевич І.Л. Психологічні засоби подолання деструктивних конфліктів у педагогічному процесі / Рудзевич І.Л. // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 1. – С. 47-49.
8. Гришина І.В. Психологія конфлікту / Гришина І.В. – СПб.: Питер, 2000. – 464 с.